

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК

БАНДУРКА Олександр Олександрович - доктор юридичних наук, професор Міжнародного університету бізнесу і права

В статті розглядаються основи для нарахування екологічного податку та виключення суб'єктів господарювання з числа плателіщників вказаного податку.

Ключові слова: екологічний податок, відходи, скиди, Податковий кодекс, охорона довкілля, забруднення.

Охорона навколишнього природного середовища нині є одним з важливих напрямків діяльності державних органів та місцевого самоврядування. Одним з основних принципів охорони навколишнього природного середовища є платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності і стягнення збору за забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів (ст. 3 Закону України „Про охорону навколишнього природного середовища”¹).

Збір за забруднення довкілля та погіршення якості природних ресурсів стягується у формі екологічного податку.

Податковий кодекс України встановлює, що екологічний податок – це загальнодержавний обов’язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів в атмосферне повітря, скидів у водні об’єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх ви-

робниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

Екологічний податок, запроваджений Податковим кодексом України, замінив збір за забруднення навколишнього природного середовища, який відповідно до ст. 14 Закону України „Про систему оподаткування”² входив до складу загальнодержавних податків і зборів. Правовий механізм збору за забруднення навколишнього природного середовища передбачався Постановою Кабінету Міністрів України „Про затвердження порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору” й деталізувався в Інструкції „Про порядок обчислення сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища”.

Особливість правового регулювання справляння цього виду платежу полягає у необхідності звернення до великої кількості актів екологічного законодавства для з’ясування конкретних понять.

Перш за все, необхідно визначитися, хто є платниками податку. Ст. 240 Податкового кодексу України³ визначає, що платниками податку є суб’єкти господарювання – юридичні особи, що не проводять господарську

¹ Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41 – С. 546.

² Про систему оподаткування : Закон України : від 25.06.1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 39. – С. 510.

³ Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16. – Ст. 114.

(підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включно з тими, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах континентального шельфу та виключної економічної (морської) зони здійснюються:

1) викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, стаціонарними джерелами забруднення;

2) скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини;

3) розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини;

4) утворення радіоактивних відходів, включно з уже накопиченими;

5) тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк.

Податковий кодекс України також встановлює, що платниками податку є суб'єкти господарювання – юридичні особи, що не провадять господарську підприємницьку діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включно з тими, які виконують агентські функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферу пересувними джерелами, забруднення у разі використання ними палива.

Не є платниками екологічного податку за утворення радіоактивних відходів, (включно з вже накопиченими), суб'єкти діяльності у сфері використання ядерної енергії, які до останнього (включно) звітного кварталу, в якому було придбано джерело іонізуючого випромінювання уклали договір щодо повернення відпрацьованого закритого джерела іонізуючого випромінювання за межі України до підприємства-виробника тако-

го джерела. Не є платниками податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включно з уже накопиченими) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів, якщо їх основною діяльністю є зберігання, переробка, захоронення тих радіоактивних відходів, що знаходяться у власності держави. І не є платниками екологічного податку суб'єкти господарювання, які мають ліцензію на збирання і заготівлю відходів як вторинної сировини, проводять статутну діяльність із збирання й заготівлі таких відходів, що розміщуються на власних територіях-об'єктах, та надають послуги у цій сфері.

Особливістю застосування законодавства стосовно екологічного податку є те, що окремі сторони діяльності суб'єктів господарювання регулюються низкою нормативно-правових актів іншого характеру, а не Податковим кодексом, а саме Водним кодексом України, законами України „Про охорону атмосферного повітря”, „Про відходи”, Законом України „Про поводження з радіоактивними відходами”⁴.

Порівняно з колом платників збору за забруднення навколишнього середовища, яке було визначено Законом „Про систему оподаткування”, коло платників екологічного податку у загальному вигляді дещо розширилося. Екологічний податок є податком зі змішаним платником, тобто платниками екологічного податку можуть бути як юридичні, так і фізичні особи.

Якщо диференціювати платників екологічного податку за видом негативного впливу на навколишнє природне середовище, то юридичні особи можуть бути платниками за всіма видами забруднення, а фізичні особи – виключно за викиди забруднюючих речовин в атмосферу пересувними джерелами забруднення у разі використання ними палива.

Розмежовуючи платників екологічного податку на юридичних та фізичних осіб, законодавець певним чином деталізує організаційно-правову форму юридичних осіб. Так, платниками екологічного податку

⁴ Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» // Відомості Верховної ради України. – 1995. – № 27. – Ст. 198.

АНОТАЦІЯ

В статті розглядаються підстави для нарахування екологічного податку та виключення суб'єктів господарювання із числа платників вказаного податку.

можуть бути юридичні особи, що не здійснюють господарську підприємницьку діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включно з тими, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників. Такі суб'єкти господарювання повинні провадити свою діяльність на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської економічної) зони, а також справляти негативний вплив на навколишнє природне середовище в один із визначених способів.

За видом діяльності, що здійснюється, та способом забруднення навколишнього природного середовища платники екологічного податку поділяються на тих, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря як стаціонарними, так і пересувними джерелами забруднення у разі використання ними палива, тих, хто здійснює скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, і тих, що розміщують відходи у спеціально відведених для цього місцях чи об'єктах, та суб'єктів, що утворюють радіоактивні відходи, діяльність яких регламентується Законом України „Про поводження з радіоактивними відходами”⁵, та тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строки.

Особливістю статусу платників екологічного податку є те, що для здійснення кожного з видів забруднення навколишнього природного середовища, як правило, суб'єкт повинен отримати відповідний дозвіл або ліцензію.

Від екологічного податку за утворення радіоактивних відходів, включно з уже на-

копиченими, та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів звільняється особливий вид суб'єктів – державні спеціалізовані підприємства з поводження з радіоактивними відходами. Для того щоб не сплачувати екологічний податок, підприємство повинно:

1) мати статус спеціалізованого підприємства з поводження з радіоактивними відходами, яким відповідно до Закону України „Про поводження з радіоактивними відходами” була надана ліцензія із збирання радіоактивних відходів, їх перероблення, перевезення, зберігання та/або захоронення,

2) бути державної форми власності;

3) здійснювати як основну діяльність стосовно радіоактивних відходів, що перебувають у власності держави, зберігання, перероблення, захоронення та дезактивацію радіаційно забруднених об'єктів.

Із загального правила щодо оподаткування екологічним податком, розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, не є платниками суб'єкти господарювання, що мають ліцензію на збирання й заготівлю відходів як вторинної сировини, провадять статутну діяльність із збирання й заготівлі таких відходів, що розміщуються на власних територіях об'єктах, та надають послуги у цій сфері.

Збирання й заготівля відходів як вторинної сировини – це діяльність, пов'язана відповідно до Закону України „Про відходи”⁶ із збиранням, купівлею, прийманням, зберіганням, обробленням, переробленням, перевезенням, реалізацією й постачанням таких відходів переробним підприємствам на утилізацію, а також надання послуг у цій сфері.

Екологічний податок є важливим інструментом у комплексі заходів по збереженню природного середовища, по запобіганню правопорушень у сфері охорони довкілля. Від якості діяльності суб'єктів екологічного податку залежать як здоров'я нації, так і екологічна й економічна безпека суспільства і наповнення державного бюджету.

⁵ Про поводження з радіоактивними відходами : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 27. – С. 198.

⁶ Про відходи : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36. – Ст. 242.